UM, Suunnittelu- ja tutkimusyksikkö 26.10.2020
TAUSTAMUISTIO

Kansainvälinen anti-gender -liike

Niin kutsutut anti-gender -liikkeet vastustavat sukupuolten välistä tasa-arvoa sekä naisten ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien edistämistä. Liikkeet näkevät tämän rikkovan luonnollisen järjestyksen, jossa ihmiselämä alkaa hedelmöityksestä, sukupuoli määrittyy biologisesti ja heteroseksuaaliselle avioliitolle perustuvaa perhemallia on suojeltava. Vaihtoehtoiset näkemykset torjutaan mm. vedoten uskonnon- ja omantunnon vapauteen.

Anti-gender –liikkeiden vastustus kohdistuu erityisesti sukupuolta yhteiskunnallisesti määrittelevää 'gender' –sanaa kohtaan. Biologista sukupuolta kuvaavan 'sex' sanan korvaaminen 'gender' –sanalla nähdään naisten ja miesten perinteisten roolien rikkomisena sekä sukupuolen moninaisuuden tunnistamisena. Anti-gender –liikkeiden suurin vihollinen on "tasa-arvoideologia" (gender ideology). Tasa-arvoideologiaa ajaa liikkeiden mukaan feministinen, ateistinen ja/tai sosiaalinen eliitti, joka haluaa korvata perinteiset arvot omillaan. Tasa-arvoideologian nähdään rikkovan luonnolliset sukupuoli-identiteetit sekä pakottavan nämä luonnottomiin rooleihin. Keskeistä on se, että liike ei näe sukupuolten välistä tasa-arvoa ihmisoikeuskysymyksenä huolimatta ihmisoikeussopimuksista ja se käyttää ihmisoikeuskieltä ja –mielikuvia taitavasti hyväkseen.

Liikkeen juuret ulottuvat katolisen kirkon 1960-luvun linjaristiriitoihin, Yhdysvalloissa 1980-luvulla aloitettuun kulttuurisotaan, konservatiivisten suuntausten voittoon islamilaisessa maailmassa sekä nationalistisen populismin vahvistumiseen Euroopassa ja muualla maailmassa. Liikettä edustavat tietyt valtiotoimijat, mm. Vatikaani ja Venäjä sekä tällä hetkellä Yhdysvallat, joka mm. ohjailee toimintaa Geneve Consensus –yhteenliittymän kautta.

Anti-gender -liike on rakentanut monipuolisen globaalin verkoston kansalaisyhteiskuntiin hyödyntäen ja yhdistellen konservatiivista, uskonnollista ja nationalisten populismin eetosta. Verkoston vaikutusvalta maiden sisällä vaihtelee mutta on paikoin huomattava. Valtiotoimijat ja kansalaisjärjestöt yhdistävät voimansa monenkeskisillä foorumeilla, kuten YK:ssa. Anti-gender –liikkeen myötä syntyy epäpyhiä allianssеja esimerkiksi Yhdysvaltojen, Kiinan, Saudi-Arabian, Venäjän, Iranin ja Vatikaanin välille YK-foorumeilla. Kiinan motiivina on vähemmän ideologia kuin valtapolitiikka: se esiintyy mielellään ns. kolmannen maailman johtajana ja esipuhujana länsimaiden kolonialismia ja turmeltuneisuutta vastaan. Tasa-arvoideologian esitetään pyrkivän kaappaamaan poliittisen vallan käyttämällä Troijan hevosena vapautta, suvaitsevaisuutta ja naisten oikeuksia. Väitetään, että tasa-arvoideologian kannattajat vastustavat sananvapautta, ovat heterofobisia ja kammoavat kristinuskoa.

Eurooppalaisessa anti-gender –vaikuttamisessa leimallista on ollut toimiminen kansalaisyhteiskunnan kautta, erityisesti uskonnollisten toimijoiden taholta. Tämä johtuu siitä, että valtiollisia toimijoita ovat sitoneet EU:n, Euroopan neuvoston ym. alueellisten rakenteiden jäsenyyden tuomat velvoitteet. Itäisessä Keski-Euroopassa sukupuolten tasa-arvon vastainen liike on viime vuosina sulautunut yhteen kansallismielisen populismin kanssa. Tästä tuoreimpina esimerkkeinä Puolan ja Unkarin (Slovakialla ja Bulgarialla vahvistettuna) toiminta EU:n ulkosuhteiden päätöksenteossa työryhmätasolta Eurooppa-neuvostoon. EU:n arvopohjan uskottavuutta nakertaa puolestaan naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen Istanbulin sopimuksen ratifioinnin keskeneräisyys yllä viitattuun toimintaan liittyen.

Vaikka vuosi 2020 on kolminkertainen juhlavuosi – Peking 25 vuotta; Naiset, rauha ja turvallisuus 20 vuotta; UN Women 10 vuotta – ovat anti-gender liikkeet onnistuneet edelleen ajamaan naisten oikeuksia alas. Tuoreimpana esimerkkinä on Puolassa juuri käyttöönotettu lainmuutos, joka tiukensi jo valmiiksi tiukkaa aborttilakia kieltämällä abortin sikiön vakavan epämuodostuman vuoksi.